

UN RECVIEM GERMAN – UN RECVIEM ROMÂNESC

(Grigore Constantinescu – 5 aprilie 2006)

După semnături componistice ale unor maeștri din mijlocul secolului XX, Zeno Vancea și Marțian Negrea, o nouă lucrare în genul Recviemului ne este oferită, în primă audiție absolută, de către Filarmonica bucureșteană, sub bagheta lui Horia Andreescu.

Proiectul propus de către Ștefan Niculescu se află încadrat în problematica spiritualității românești ortodoxe și, totodată, nu ignoră experiențele catolice tradiționale. O istorie a creației sale ne indică de altfel stimulul inițial, primit de compozitor la Viena din partea domnului Karsten Witt, director al festivalului Wien Modern. Se adaugă și preocuparea de a contura o dramaturgie în liturgia funebră, proprie ca semnificație și temperament, caracteristică filosofiei solarului Ștefan Niculescu. Fără a fi bizantin, pe drumul unui Orient creștin al lui Paul Constantinescu, acest Recviem păstrează spiritul românesc în atitudine, dar privind spre Occidentul european. În spectrul componentelor operei există desigur acumulate experiențe componistice proprii, pentru melos, eterofonie, discurs timbral, discurs care îmi pare că nu ignoră și unele rezonanțe vocal-corale enesciene, observabile, subiectiv sau nu, în audiție. Arhitectonica este voit cea a uneia de coloană, evoluând linear pe o atmosferă de reculegere meditativă, sugerată de cuprinsul ritualic al textului și luminile schimbătoare, dar nu spectaculoase în sine, ale orchestrei. Poate că agogica are o contribuție importantă în acest demers sonor aparent nonevolutiv, poate că versiunea ascultată se oprește undeva la un popas, pe drumul deplinătății realizării.

Cele șapte secțiuni ale **Recviemului românesc**, cum subintitulează compozitorul acest opus, denumit simbolic **Pomenirea**, au o sursă principală preluată din ritualul funebru ortodox, deschisă spre o perspectivă ecumenică prin finalizarea evocând imaginea simbol a fecioarei Maria din lumea catolică renașcentistă (sugerată din Sonata sopra Sancta Maria de Monteverdi). Etapele corespund, ca și în Recviemul german de Johannes Brahms, construcției succesive a zilelor săptămânii, etape simbolice care trebuie să ofere existențial soluția așteptată de om în fața confruntării cu veșnicia. Opțiunea din **Recviemul românesc** tinde spre reculegere meditativă, cea din **Recviemul german** insistă asupra acțiunii consolării, iertării și milei divine, stare afectivă proprie compozitorului protestant.

Comparația structurii ideatice a textelor ne poate permite observarea de similitudini și deosebiri. Firește, nu ne putem propune o privire în paralel a muzicii celor două lucrări, în care prima audiție absolută este dificil de așezat în vecinătatea unei muzicii deja de multe ori ascultate. Credibilitatea artistică există însă, iar privind dramaturgia, paralelismul se evidențiază și din sursele preluărilor, la Ștefan Niculescu din Evanghelie, „Ale mortului” din culegerea lui C. Brăiloiu, Stihirile glasurilor, Sancta Maria, ora pro nobis, Slujba de înmormântare, Slujba de parastas, la Johannes Brahms din Psalmi, Vechiul și Noul Testament. Astfel deschiderea discursului muzical este, privind comparativ și cumulativ cele două Recviemuri, cel românesc și cel german: Odihnește Mântuitorule/ Fericiți sunt cei ce plâng (partea I), Doamne miluiește/ Pentru că trupul este ca iarba (partea II), Cântecele zorilor/ Fă-mi cunoscut Doamne sfârșitul meu (partea III), Care desfătare lumească / Cât de iubite sunt locașurile Tale (partea IV), Strigătul Atotțiitorului/ Deci, și voi sunteți acum triști (partea V), Evanghelia „Cel ce ascultă cuvântul Meu”/ Căci nu avem aici cetate stătătoare (partea VI), Maica Domnului mântuiește-ne/ Fericiți cei ce mor acum întru Domnul

(partea VII). În întregul lor, cele două opusuri aduc celor care ascultă acele răspunsuri necesare și așteptate, mai ales pentru răstimpul petrecut în Postul Paștelui.

Interpretativ, să recunoaștem plusurile de eficiență expresivă, sonoră și de inteligibilitate a textului cântat în versiunea brahmsiană dirijată de Jin Wang la Orchestra Națională Radio, maestrul corului fiind Dan Mihai Goia, cu soliști prestigioși ca soprana Anda Louise Bogza, baritonul Ștefan Ignat.

La Filarmonică, noutatea de substanță a muzicii interpretate dirijoral de Horia Andreescu a surprins poate ansamblul orchestral și a contrariat vădit corul condus de Iosif Ion Prunner, ceea ce a dus la estomparea comunicării textului și o derutare a discursului sonor pentru ansamblul vocal, destul de incomodat și de amplasarea în lojile laterale ale scenei. Nu și pe Pompei Hărășteanu care a dat înțeles deplin Evagheliei. Probabil, de-abia la o reluare a acestui Recviem, tot de către Horia Andreescu, care i-a pătruns înțelesurile ideatice și sonore, vom ajunge în plenitudinea mesajului dorit de compozitor.

Ca ocazie, am ascultat cele două lucrări într-un spațiu de timp relativ apropiat. Momentul reprezintă o experiență interesantă, ideatică și artistică, prin intermediul căreia suntem beneficiarii unor impresionante ziceri muzicale apropiate de solemnitatea mării cumpene care înseamnă trecerea de la „lumea cu dor” către „lumea fără de dor”. Este de crezut că fiecare dintre noi, de la interpreți la ascultători, ne-am asumat o anume participare, capabilă a ne deschide calea spre meditație, grație valorilor acestor opere muzicale.